

אל: המנהל הכללי

מאת: שר החוץ

הנני להעיר למכתבו של הציר ששון אל המנכ"ל מיום 21 בנובמבר ש.ז. בשאלת המסדרון בין מצרים לבין ירדן וערב הסעודית ליד אילת, בו הובעה התנגדות מוחלטת לכל הסדר כזה. אין ספק כי התביעה למסדרון באותה פנה מהווה עמדה מצרית וכלל-ערבית יסודית והיא תופיע כתנאי - קרוב לודאי כתנאי-בל-יעבור - בכל משא ומתן של שלום ביננו לבין מצרים. עלינו להבין כי התגובה הערבית החריפה נגד תקומת מדינת ישראל כגוף זר בטבורו של המרחב הערבי במזרח התיכון מתחדדת ביחוד משום היות שטח ישראל תקוע כטריז בין מצרים מזה לבין שתי מדינות ערביות אחרות מזה בקדקדו של מפרץ עציון גבר. כאן, בנקודת המיפגש של קווי הגבול שבין מצרים, ארץ ישראל הקודמת, עבר הירדן וערב הסעודית, הפסיקה ישראל את הרציפות הערבית המרחבית ושיסעה, כביכול, את העולם הערבי לשנים.

הלחץ הערבי נגד שיסוע זה הורגש עוד ב-1947. ממשלת ארצות הברית נענתה לאותו לחץ ודרשה מאתנו לוותר על כל חלקו הדרומי של הנגב. בשלב מסויים נשמע אפילו איום מצד המשלחת האמריקנית באו"מ שהיא תיאלץ לבטל את תמיכתה בתכנית החלוקה אם לא נכריז על ויתור כזה מרצון. רק הודות להתערבות הבזק של הנשיא טרומן, בעקבות שיחת הנשיא המנוח וייצמן אתו בה התרכז נשיאנו, לפי עצתו הנבונה של אליהו אילת, אך ורק בבעית דרום הנגב ואילת - נחלצנו ממיצר זה ועלה בידנו לספק את המשלחת של ארה"ב בויתור על פס שטח לאורך גבול סיני.

בעית הרציפות הערבית לא חוסלה ע"י כך וששון עצמו מעיד עד כמה מושרשת התביעה לחידושה ע"י יצירת המסדרון. נקל מאד להתפס בענין זה לעמדה של שלילה נוקשה ומוחלטת. אבל בתוכנו אנו מוטב כי תשרור בהירות גמורה - אם עמדה זו היא רק פתח דבר במשא ומתן, אשר בהמשכו עשויים לחול בה שנויים, אז מנוי וגמור עמנו להתעקש בנקודה זו ויהי מה, בחינת יקוב הדין את ההר. לי נדמה כי אם רצוננו ליצור רקע ממשי לשלום ביננו לבין מצרים, עלינו לדעת מראש כי הוא לא יושג ללא כל ויתור מצדנו, אם אמתי או מדומה, ולכן חובתנו לשקול מחדש את ענין המסדרון באותה פה מתוך פיכחון גמור.

אזכיר פרשה דומה לזו שנתנסינו בה בעבר. כוונתי למו"מ שהיה ביננו לבין ממלכת ירדן בחיי המלך המנוח לפני שנתיים. לכתחילה לא רצינו לשמוע על מסדרון מגבול ירדן עד חוף הים התיכון. לבסוף הסכמנו לכך וראינו בזה תשלום מחיר הכרחי ומוצדק בעד השגת השלום עם אחת המדינות השכנות. אינני בא להסתמך דוקא על תקדים זה לגופו של ענין המסדרון. ראשית, לא הייתי אז בארץ, לא נשאלתי לדעתי בענין זה, וספק אם הייתי נותן הסכמתי מרחוק אילו נשאלתי. שנית, אני סבור כי אילו נתחדשה השאלה היום, היתה עמדתנו שלילית. אני

מזכיר עובדה זו רק כהוכחה כי מוטב לנו, בתוכנו פנימה, לחזות מראש את כורח הנסיגה מעמדה הנקבעת מלכתחילה ואת אפשרויותיה של נסיגה זו - גם מבלי לשנות לפי שעה אף כלשהו את הנוסחה שאנו נוקטים כלפי חוץ.

והבה אם אמת נכון הדבר כי לגבי הבעיה שאני דן בה ייתכן שניתקל בעמדה של ייהרג בל-יעבור מצד המדינה הערבית הנוגעת בדבר - או מצד מדינות ערב כולן אזי תתעורר בהכרח השאלה מה עדיף שלום עם מצרים - אולי גם עם שכנתנו ממזרח - או שמירה קפדנית על אטימותו הגמורה של טריז אילת כלפי שכנינו משני העברים. במצב כזה מסופקני אם נוכל להחזיק מעמד בשלילה מוחלטת. חזקה כי אז נצא לחפש מוצא של פשרה, ומוטב לנו לתת דעתנו על אפשרויותיה מעכשיו.

נראה לי כי אם נוכל להמיר את מושג ה"מסדרון" במושג "חופש המעבר" למדינות השכנות, מלווה בערבויות מתאימות מצדנו, שומה תהיה עלינו להזקק לפשרה כזו. אם לא תתקבל גם הצעה כזו כפתרון, לא הייתי מוציא מהחשבון הסדר שלפיו ייכלל כביש בכיוון מזרח מערב, גדוד משני הצדדים, לשמש מעין גשר בין מצרים לבין ירדן אי שם בתחתית הסריז, צפונית לאילת. הסדר כזה צריך להיות מלווה בשני תנאים: ראשית, התעבורה באותו כביש תהא כפופה למיגבלות מסויימות, בראש וראשונה כדי להבטיח אי שימוש למטרות צבאיות בלי הסכמתנו; שנית, הכביש הישראלי המוביל לאילת בכיוון צפון דרום יחצה את הכביש הערבי ע"י בנין גשר לשם הבטחת התנועה הבלתי מופרעת בשני הכיוונים במאונך זה לזה.

אין אני בא בדברי אלה להעמיד את הנושא לדיון מעשי לאלתר ולקבוע בו מסמרות. ממילא אין כאן בעיה העומדת כבד מאחורי כותלנו.

אין אני אלא מגשש אחרי פתרונה של בעיה העלולה להתעורר ביום מן הימים. כל כוונתי לעת עתה להזהיר בפני נוקשות מיותרת, שלא תעמוד במיבחן ההשתלשלות המציאותית ולפתוח פתח לגמישות של מחשבה וטכסיס זוהי תרומה למחשבתינו ולתהייתנו על הבאות ואשמח לשמוע תגובות של הסכמה או דחייה, שיקולים נוספים או הצעות אחרות.

תפוצה:

מר ג. רפאל ניו יורק
מנהל חקר

היועץ המדיני
היועץ לעניינים מיוחדים
היועץ המשפטי
מר א. לבבי
מר א. קומיי
השגריר וושינגטון
השגריר לונדון
השגריר פריס
הציר אנקרה
מר. דיבון, פריס

אחד הדברים התמוהים האפשריים במדינתנו!